

طراحی اقامتگاه بوم‌گردی با رویکرد توسعه و ترویج معمار بومی گیلان مطالعه موردی: شهرستان ماسال

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۲۰

کد مقاله: ۴۱۹۹۲

علیرضا مشبکی اصفهانی^{۱*}، رژیبا غفاری^۲

چکیده

امروزه مفاهیمی نظیر بومگردی و اقامتگاه‌های بومگردی، به‌عنوان مکانیسم‌های کنترل پیامدهای منفی گردشگری موردتوجه قرار گرفته است. یکی از مهم‌ترین ابزارها جهت حرکت به سمت نگرش بومگردی و ارائه محصولات در اقامتگاه‌های بومگردی، اجرای استانداردها و ارائه آن‌ها به‌صورت تجربه محور می‌باشد. معماری متنوع گیلان با آن همه عناصر بی‌بدیل خود همچون ایوان، کرسی، سقف‌های منحصر به فرد در طراحی این‌گونه مجموعه‌هایی که در معرض دید و استفاده عموم قرار می‌گیرد همواره می‌تواند یکی از بهترین گزینه‌ها چه از منظر هویتی و چه از منظر اقلیمی باشد، چراکه معتقدیم حفظ و احیای صرفاً کالبدی یک سرزمین نمی‌تواند آن را ارزنده و فعال نگه دارد. به نظر می‌رسد که استفاده از معماری بومی گیلان جاذبه‌های مؤثری برای گردشگران خصوصاً گردشگران خارجی برای آشنایی با فرهنگ معماری گیلان مهیا سازد؛ همچنین باعث رونق مرکز اقامتی مزبور گردد. قلمرو مکانی این تحقیق اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان ماسال است در این راستا فراهم کردن امکانات و تسهیلات رفاهی برای آسایش بیشتر مسافران امری لازم و ضروری می‌نماید. این تحقیق بر اساس شیوه توصیفی تحلیلی با رویکرد کیفی صورت گرفته است. نحوه گردآوری اطلاعات در بخش ادبیات و پیشینه پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی و بررسی اسناد تاریخی انجام شده است. نتایج حاصل از این تحقیق کمک بسیاری به بازشناسی معماری بومی و سنتی گیلان و توسعه مراکز بومگردی و جذب توریست خواهد شد.

واژگان کلیدی: بومگردی، اقامتگاه، گردشگری، معماری بومی، شهرستان ماسال

۱- عضو هیئت علمی گروه معماری دانشگاه پیام نور استان تهران، ایران (نویسنده مسئول)

alirezamoshabaki@yahoo.com

۲- دکترای معماری داخلی

۱- مقدمه

گردشگری یکی از گسترده‌ترین و متنوع‌ترین فعالیت‌های اقتصادی جهان است و به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین صنایع محسوب می‌شود که روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود (ویینا، ۲۰۱۶). از جمله دلایل اهمیت یافتن روزافزون گردشگری در سراسر جهان این است که ابزاری مناسب برای رسیدن به توسعه پایدار به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه است، چراکه این فعالیت منبعی تمام‌نشدنی است و نسبت به سایر فعالیت‌های اقتصادی اثرات تخریبی زیست‌محیطی کمتری دارد (هانی، ۲۰۰۸). علاوه بر این اقتصاد گردشگری به‌عنوان یک فعالیت و یا چند وجهی و چند کارکردی، بر ای ظرفیت و توان طبیعی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی سرزمین پایه گذاری می‌شود و به این طریق نه تنها باعث ایجاد فرصت‌های مناسب اشتغال و درآمدزایی، رفاه و توسعه اقتصادی مردم بومی خواهد شد، بلکه ابزاری مناسب برای شناخت فرهنگ‌ها و نشر دهنده ارزشها، باورها و دانسته‌های جوامع گوناگون است. (درام، ۲۰۰۵) در این میان بوم گردی، ارزشمندترین شاخه گردشگری است که قصد دارد به شیوه خردمندانه‌ای با کمترین اثر منفی بر طبیعت و فرهنگ منطقه، بیشترین بهره را برای آن داشته باشد. شناسایی نیازها و زیرساخت‌های حیاتی توسعه بومگردی از مباحثی است که در مطالعات علمی، کمتر به طور جدی به آن پرداخت شده است. وجود اقامتگاه‌های مناسب برای علاقه‌مندان به بومگردی، همواره یکی از دغدغه‌های مهم برنامه‌ریزان سفرهای بوم گردی بوده است و با وجود اینکه سفرهای بوم گردی در مقایسه با سایر شاخه‌های گردشگری، امکانات و زیرساخت‌های کمتری نیاز دارد، ولی حداقل امکانات اقامتی برای علاقه‌مندان بومگردی که بتوانند تجربه سفری متفاوت داشته باشند. جزء نیازهای مهم این نوع سفرها محسوب می‌شود (زیپل، ۲۰۰۶).

نظر به توریستی بودن استان گیلان و اینکه این استان سالانه میزبان هزاران توریست داخلی و خارجی می‌باشد؛ فراهم کردن امکانات و تسهیلات رفاهی برای آسایش بیشتر مسافران امری لازم و ضروری می‌نماید. اولین مساله، اسکان مسافران در محل‌هایی با امکانات لازم و کافی می‌باشد که در درجه اول آسایش کامل را برای مسافران فراهم کرده در ضمن معرف معماری گیلان باشد. با توجه به توریستی بودن شهرستان ماسال اهداف ذیل به‌عنوان اصلی‌ترین اهداف موردتوجه بوده است شهر توریستی ماسال در شمال غربی گیلان، یکی از مناطق دیدنی استان است که به دلیل داشتن جاذبه‌های توریستی همچون دهکده بیلاقی اولسبلنگاه، دیواره سنگی اسبه ریس، غار آویشو، غار باستانی خندیله پشت، غار چسلی، غار کلچال و مناظر زیبا و دلپذیر از قبیل جنگل‌های سر به فلک کشیده، درختان تنومند، آبشارهای طبیعی، حیات وحش و مراتع سرسبز است.

- ایجاد محیطی تفریحی، فرح بخش و آرامش دهنده برای مسافران
- ایجاد یک فضای معماری جذاب برای جذب توریسم
- ایجاد یک مجموعه تحت عنوان نشانه بومی و سنتی منحصر به فرد به لحاظ عملکرد و معماری
- کمک به صنعت توریسم و جهانگردی استان
- اشاعه فرهنگ و هنر معماری گیلان

۲- پیشینه تحقیق

۱-۲- تاریخچه اقامتگاه‌های بومگردی جهان

اقامتگاه‌های بومگردی که پیشینه احداث آن در جهان به سال ۱۹۹۴ باز می‌گردد، اقامتگاه‌هایی هستند که در محیط‌های بکر طبیعی، بافت‌های روستایی و بافت تاریخی شهرها با رعایت بالاترین سطح ممکن ضوابط زیست‌محیطی و به شکلی سازگار با معماری بومی و سیمای طبیعی منطقه احداث شده و ضمن حداکثر تعامل با جامعه محلی، زمینه حضور و اقامت گردشگران را با کیفیتی قابل قبول و تعریف شده فراهم می‌آورند. در واقع، هدف اصلی از ایجاد و توسعه این نوع اقامتگاه‌ها که دارای هویت و ساختاری بومی هستند، رسیدن به توسعه پایدار گردشگری بوده است و توسعه پایدار گردشگری نیز بر کیفیت زندگی برای جامعه میزبان، رضایت گردشگران و حفظ محیط زیست و منابع انسانی و اجتماعی تاکید دارد. همچنین، اقامتگاه‌های بومگردی نمونه‌های از کسب و کارهای کوچک مقیاس با مالکیت محلی هستند که با فشار کمتر برای محیط طبیعی و انسانی و کاهش نشت اقتصادی از فعالیت‌های اساسی در تحقق توسعه پایدار محسوب می‌شوند. به طوریکه، امروزه یکی از مهم‌ترین خط‌مشی‌های جهانی گردشگری تمرکز و گرایش بر کسب و کارهای کوچک گردشگری است و ۸۱٫۵ درصد کسب و کارهای گردشگری در سطح جهانی در طبقه کوچک قرار دارند. در صنعت گردشگری اروپا نیز، بیش از ۲٫۵ میلیون کسب و کار کوچک با متوسط ۶ نفر شاغل وجود دارد. همچنین، ۹۹ درصد موسسه‌های گردشگری در نواحی روستایی آمریکا را کسب و کارهای کوچک تشکیل می‌دهند.

۲-۲- تاریخچه اقامتگاه‌های بومگردی ایران

شرایط زمین شناختی و اقلیمی ایران، موجب پیدایش تفاوت‌های بنیادی محیطی و زیست بوم‌های خارق‌العاده‌های گردیده و ساختار و الگوهای سکونت‌ی ایران را به درستی تحت تأثیر محیط پیرامون خود قرار داده است. (صدری، ۱۳۸۸) تجربه چند سال اخیر نشان داده است که ایرانیان، هنر را در راه اعتلای فرهنگ سکونت‌ی خود برگزیده‌اند. به عبارتی با تلفیق هنر و معماری، شاهکارهایی آفریده‌اند که در تمامی خانه‌های سنتی و به‌طور کلی معماری سنتی و بومی ایران نهفته است. نزدیک به دو دهه از تأسیس اقامتگاه‌های بوم‌گردی در ایران می‌گذرد و با رشد صنعت گردشگری، به یکی از ظرفیت‌های اقتصادی و سیاست‌های کلان ایران تبدیل شده است. سابقه این طرح در ایران به سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ برمیگردد. در کشور ما مازیار آل داوود که پدر بومگردی ایران لقب گرفته است، نخستین فردی بود که با عزم به سرزمین آبا و اجدادی خود و مرمت و احیای خانه پدری، اولین اقامتگاه بومگردی را در کشور تأسیس کرد و پس از استقبال گسترده از این اقامتگاه، موجی جدید برای مرمت و احیای بناهای بومی به راه افتاد؛ به طوری که امروزه تعداد اقامتگاه‌های بومگردی در کشور به حدود ۱۵۰۰ اقامتگاه رسیده است.

۲-۳- سیر تاریخی تحولات اقامت در ایران

در گذشته فضاهایی مانند ساباط، رباط، کاربات، کاروانسرا، خان، مهمانخانه و دسکره ... نقش مهمی را در ایجاد امکانات سیر و سفر در داخل ایران ایجاب می‌کردند. در حال حاضر اماکن اقامتی به مکانهایی گفته می‌شود که مسافران و جهانگردان مدتی را در آن برای گذراندن اوقات فراغت و تعطیلات و استراحت، تفریح، بازدید از مناطق تاریخی و دیدنی و سایر مقاصد در آن مقیم می‌شوند. این مکانها شامل هتلها، متلها، مسافرخانه‌ها، پلاژها، ویلاها، کمپینگ‌ها و سایر اماکن اقامتی می‌باشد.

۳- مبانی نظری و ادبیات پژوهش

۳-۱- پیشینه پژوهش

مرور پیشینه پژوهش چشم‌اندازهای تحلیل را وسعت میدهد و محقق را با افکار متخصصان دیگر که تحقیقات و اندیشه‌هایشان ممکن است الهام‌بخش او در کار پژوهش باشد آشنا میکند. همچنین وجوه مختلف در تحقیقات گوناگون که پژوهشگر به تنهایی نمی‌تواند به آن‌ها پی ببرد، برایش آشکار و نهایتاً وی را در گزینش چهارچوب نظری پژوهش کمک می‌نماید. (کامپنهود ۱۹۸۸)

در سالهای اخیر تقاضا برای استفاده گردشگری از مناطق روستایی به شدت افزایش یافته است. کیفیت موارد مورد نیاز مانند وسایل ارتباطی، اصالت منطقه، میراث تاریخی و باستانی و ارتباط نزدیکی با جمعیت روستایی بهبود یافته است. توجه رسانه‌ها به اصالت مناطق روستایی به‌ویژه به زندگی روستایی که به نظر میرسد با گسترش زندگی شهری مورد تهدید قرار گرفته، افزایش یافته است و امروزه گردشگران به دنبال جوامع روستایی دست‌نخورده هستند. (Theobald; 2004) از سوی دیگر همزمان با این افزایش تقاضا، اثرات منفی گردشگری نیز افزایش پیدا نمود. راهکار کاهش اثرات منفی در مناطق روستایی همزمان با افزایش اثرات مثبت توجه به مشارکت مردم محلی برای ارتقاء اقتصاد آن‌ها، احترام به روستاییان، حفاظت محیط زیست روستاها و آموزش گردشگران است. این ویژگی‌ها در اصطلاح بومگردی خلاصه می‌شود. پایدارترین گونه گردشگری نیز بومگردی جامعه محور است. اساساً بومگردی جامعه محور به سرمایه‌گذاری‌های بومگردی تحت مالکیت و مدیریت جامعه اشاره دارد. در این رویکرد توسعه، بهره‌گیری از منابع و ایجاد سود به منظور بالا بردن زندگی جوامع محلی انجام میگیرد. از این رو، حفاظت از جامعه، مشارکت جامعه در کسب و کار و توسعه جامعه از اجزای اصلی بومگردی جامعه محور است. (bith2011) هدف این نوع گردشگری، نگه‌داشتن بخش زیادی از منافع در داخل اقتصاد محلی است. در گام اول، بازیگران گردشگری جهانی میدانند که کشورها باید از درگیر شدن اکثریت جامعه در برنامه ریزی، اجرا، نظارت و ارزیابی فرآیندهای مربوط به برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های گردشگری حمایت کنند. (Murphy and murphy, 2004) گردشگری جامعه محور گونه‌های از گردشگری است که موجب به هم پیوستن مشارکت در زیر چتر پایداری می‌شود. در اغلب موارد، ای‌نگونه از گردشگری در سر مخالف طیف گردشگری بزرگ مقیاس، همگانی و انبوه قرار میگیرد که در آن‌ها شرکت‌های فعال، ارتباط اقتصادی اندکی با جامعه محلی دارند و شاید برخی از ساکنان با دستمزد و مهارت پایین در برخی از شغل‌ها فعالیت داشته باشند. گردشگری جامعه محور، توسعه گردشگری محلی است که با روشهای نوآورانه و از طریق افراد و گروه‌ها، مالکان کسب و کارهای کوچک، کارآفرینان، انجمن‌های محلی و دولت انجام میگیرد. (Sharpley & Telfer, 2012) بسیاری از محققین گردشگری، گردشگری جامعه محور را به‌عنوان رویکرد مهمی برای توسعه پایدار بیان میکنند. (Li, 2004) علاوه بر این «توسون و تیموتی» هفت موضوع مهم در مورد مشارکت جامعه در توسعه گردشگری را پیشنهاد میکنند و این موضوعات عمدتاً شرح میدهد که چرا گردشگری جامع هم‌محور مهم است. این موضوعات عبارت‌اند از:

۱. مشارکت جامعه، عنصری اساسی در اجرای طرحها و استراتژی های گردشگری است.
۲. مشارکت جامعه، به توسعه گردشگری پایدار کمک میکند.
۳. مشارکت جامعه، سطح رضایت گردشگران را افزایش میدهد.
۴. مشارکت جامعه، به طراحی بهتر برنامه های مربوط به گردشگری کمک میکند.
۵. مشارکت جامعه، به توزیع عادلانه هزینه ها و منافع حاصل بین اعضاء جامعه کمک میکند.
۶. مشارکت جامعه، به رضایت مردم در سطح محلی در مورد نیازها کمک میکند.
۷. مشارکت جامعه، به توانمندسازی و تقویت فرآیند مردم محوری در مقصدهای گردشگری کمک می‌کند.

(Rocharungsat,2005).

بنابراین بومگردی جامعه محور نیز به‌عنوان یک نوع از گردشگری جایگزین معرفی شده است که برای تحقق مشارکت اجتماعی، به‌ویژه مشارکت محلی، در توسعه گردشگری پایدار، به رسمیت شناخته شده است. (Auesriwong, ۲۰۱۵)

گردشگر: از نظر سازمان جهانی گردشگری (گردشگر به کسی گفته می‌شود که به کشورهای دیگری غیر از کشور محل اقامت خود سفر کند و هدفی به غیر از آنچه در کشور خود دارد را پیگیری نماید. (موسایی، ۱۳۹۰: ۱۶) مفهوم گردشگری، به دوران یونانیان و رومیان باستان زمانی که افراد ثروتمند، برای گذراندن اوقات فراغت، از چشمه های آب گرم استفاده میکردند و به مکان های مختلف در اروپا و منطقه مدیترانه سفر می کردند، برمیگردد. در طی سال ها، تعاریف مختلفی از گردشگری ارائه شده است و تلاش بسیاری برای رسیدن به توافق جهانی صورت گرفته است (ویور و اِپرمن، ۲۰۰۰)

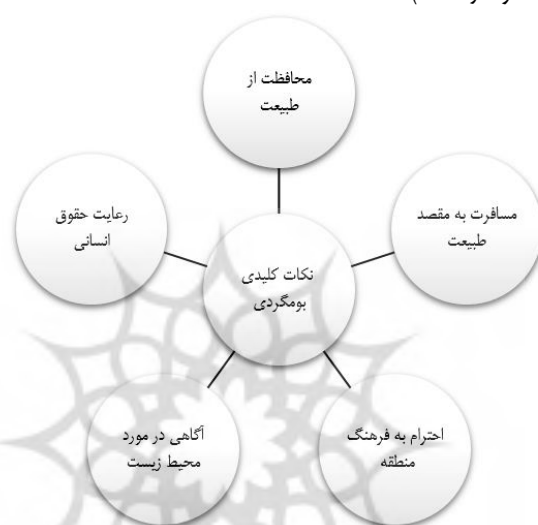
شکل ۱- گونه های گردشگری (ضرغام بروجنی، ۱۳۸۹)

توریسم: واژه توریسم ترکیبی است با ریشه یونانی (Tour) به معنای مسافرت و گردش و گذر از محلی و بر طبق یکی از تعاریف کمیته متخصصین سازمان ملل توریست به کسی اطلاق می گردد که کشور یا منطقه و محل اقامت دائمی خود را حداقل به مدت 24 ساعت ترک گفته و در کشور یا منطقه دیگری اقامت گزیند (رهنمایی، ۱۳۷۹، ص ۱۲)

تفریح و تفرج: تفرج، به مفهوم ارزشیابی اوقات فراغت به منظور بازسازی و خودیابی روانی و فیزیکی مجدد شخص است و تفرج در زبان انگلیسی در قالب کلمه (recreation) آمده است که از ریشه لاتین re به معنای تکرار و مجدد، و (creation) به معنی خلق کردن و ساختن می باشد که در مجموع به معنی خود بازسازی (دوباره سازی و بازسازی) روحی و فیزیکی شخص، برای شروع به یک دوره فعالیتی- کاری جدید است. در خلال اوقات فراغت، انسان ها برای رهایی از تأثیرات امور خسته کننده و یکنواخت روزانه به منظور دستیابی به استراحت و سپری کردن اوقات خوش، فعالیت‌های مختلفی انجام می دهند.

- ۱- به معنای مسافرت و گردش
- ۲- تفرج در واژگان انگلیسی
- ۳- به معنای تکرار و مجدد
- ۴- به معنای خلق کردن

بوم گردی: پیرامون واژه بومگردی و پیشینه کاربرد آن اظهارنظرهای متفاوتی صورت گرفت است. به نظر میرسد توافق جهانی مبنی بر اینکه بومگردی قبل از دهه ۱۹۸۰ در عمل وجود داشته است، حتی اگر نامی از آن نبوده باشد، وجود دارد (هانی، ۱۹۹۹) برخی پیشینه بومگردی را به زمانی دورتر و به هتزر نسبت میدهند و معتقدند که او این واژه را در ده ۱۹۶۰ برای تشریح روابط متقابل گردشگری، محیط زیست و ویژگی های فرهنگی استفاده کرده است. (درام، ۲۰۰۵) اصطلاح بومگردی اولین بار در ادبیات آکادمیک انگلیسی به وسیله رمیل در سال ۱۹۸۵ برای توصیف این فعالیت، استفاده شد. از زمانی که بومگردی برای نخستین بار به عنوان بخشی از گردشگری معرفی شد، مراکز و سازمان های بومگردی نظیر انجمن جهانی بومگردی در ایالات متحده آمریکا در سال ۱۹۹۰ و نیز انجمن بومگردی استرالیا در سال ۱۹۹۱ ایجاد شدند. همچنین انجمن ها و نهادهای بین المللی نظیر شورای گردشگری و سفر جهانی که در لندن در سال ۱۹۹۰ ایجاد شد، در راستای توسعه بومگردی شکل گرفتند. به لحاظ تأثیر بالقوه زیادی که بومگردی در زمین محافظت از محیط طبیعی دارد، سازمان ملل متحد تصمیمی گرفت که سال ۲۰۰۲ میلادی را به عنوان سال بین المللی بومگردی اعلام کند. (ویور، ۲۰۰۵) در زبان فارسی، اصطلاح بوم بر مفهوم "سرزمین و زیستگاه" را معادل "اکو" قرار داده اند و به نوعی "اکوتوریسم" معادل واژه بوم گردی تلقی میگردد. (فرهنگستان لغت، سازمان میراث فرهنگی کشور، رنجبر، ۱۳۸۸، توانگر، ۱۳۹۶)

شکل ۲- نکات کلیدی در مورد بومگردی (منبع: مرگ، ۱۹۹۹)

۳-۲- اقامتگاه های بوم گردی

بوم گردی نوعی از سفر به طبیعت و روستاها با هدف لذت بردن و احترام به طبیعت و بجای گذاشتن کمترین اثر انسانی در آن است. بوم گردان با هدف آشنایی با روستاها و فرهنگ و آداب و رسوم و صنایع دستی و غذاهای محلی و به طور کلی با هدف کسب تجربه ی زندگی جامعه ی میزبان سفر می کنند. اصلی ترین زیرساخت مورد نیاز برای توسعه بوم گردی، اقامتگاه بوم گردی است. اقامتگاه بوم گردی به فضایی اطلاق می شود که امکان اقامت، مشارکت و کسب تجربه مبتنی بر سبک زندگی میزبان را برای بومگردان فراهم می سازد. ساختار و سازه اقامتگاه بوم گردی بر گرفته از معماری سنتی منطقه میزبان و با کاربست عناصر و مصالح بوم آورد است. رعایت اندازه، رنگ، شکل، بافت، مبلمان و حتی چیدمان بر پایه معماری پایدار و محیط محور است اقامتگاه بوم گردی مانند دیگر اقامتگاه ها نظیر هتل ها صرفاً یک اقامتگاه نیست. بلکه محلی است برای آشنایی بوم گردان با سنتها، صنایع دستی، غذاهای محلی و سبک زندگی جامعه ی میزبان. اقامتگاه بوم گردی دوستدار محیط زیست است و در آن تلاش می شود هدر رفت انرژی و آسیب به محیط زیست به حداقل برسد.

۳-۲-۱- فرصت ها و تهدیدات بالقوه بومگردی

فرصت ها و تهدیدات در بومگردی از موقعیتی به موقعیت دیگر، از گروهی به گروه دیگر و از فردی به فرد دیگر متفاوت است، به تدریج منافع یک گروه ممکن است برای گروه دیگر هزینه باشد. اینکه کدام فرصت ها ادامه یابند و کدام تهدیدات محدود شوند،

باید به وسیله هم ذینفعان تعیین شود. (مور، 2002) به طور کلی میتوان، فرصت‌ها و تهدیدات زیر را برای صنعت بومگردی در نظر گرفت.

جدول ۱- فرصت های بومگردی. (منبع: پژوهشگر)

<p>-ستفیع شدن افراد محلی از یک بازار بالقوه، برای کالاها و خدمات مازاد با ورود گردشگران</p> <p>-ارائه فرصت کسب درآمد برای بخش های غیررسمی و کوچک مقیاس جامعه</p> <p>-ایجاد فرصت هایی برای کار در فعالیت های جایگزین</p> <p>-ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم در بین کسب وکارهای و مهارت ها رسمی و ثانوی</p> <p>-فرصت های اقتصادی برای گروه افزایش مشارکت در فعالیت های حاشیه ای</p>	<p>اقتصادی</p>
<p>- بهسازی معابر</p> <p>ارتقاء و توسعه دست یابی افراد محلی به زیرساخت ها وخدماتی که به علاقمندان به بوم گردی ارائه می شود (نظیر شبکه جاده ای، ارتباطات، حمل و نقل، عرضه غذا و نوشیدنی)</p>	<p>کالبدی فضایی</p>
<p>-کاهش اثرات زیست محیطی</p> <p>-تحت تاثیر قرار دادن سیاست گذاری های منطقه ای و محلی زیست محیطی دولت ملی</p> <p>- افزایش دانش افراد محلی نسبت به محیط کمک به حفاظت از محیط زیست</p>	<p>زیست محیطی</p>
<p>فرصت برای آموزش، یادگیری ارتقا زندگی اعضای جامعه</p> <p>سلامت، آموزش، ایجاد حس آرامش</p> <p>حفاظت از میراث فرهنگی واجتماعی و زبان افراد محلی جامعه</p> <p>ارتقاء اطلاعات افزایش همکاری با بخش خصوصی</p>	<p>اجتماعی فرهنگی</p>

جدول ۲- تهدیدات بوم گردی (منبع: پژوهشگر)

<p>-تأییداری فرهنگی به علت الگوگیری از تیپه زندگی گردشگران</p> <p>-تضاد و دوگانگی اجتماعی و فرهنگی بین گردشگران و افراد محلی</p> <p>-کاهش انسجام اجتماعی و افزایش جرایم</p> <p>- گسترش آلودگی های رفتاری متعارض یا هنجارهای جامعه</p> <p>-تفاوت در تیپه و سطح زندگی میزبان و مهمان</p>	<p>اجتماعی-فرهنگی</p>
<p>-افزایش قیمت کالا و خدمات</p> <p>-افزایش قیمت زمین</p> <p>-افزایش هزینه زندگی در مقصد</p> <p>-افزایش اختلاف درآمد</p> <p>- بی ثباتی صنعت</p>	<p>اقتصادی</p>
<p>-کنترل بخش ها به وسیله غیر بومی ها</p> <p>-تغییر در بافت و ساخت مکان</p> <p>-تغییر کاربری یاغات و مزارع</p> <p>-تجاوز به حریم رودخانه ها و اراضی ساحلی</p> <p>- تغییر چشم انداز</p>	<p>کالبدی-فضایی</p>
<p>-تخریب محیط زیست و از بین بردن پوشش گیاهی</p> <p>-تخریب چشم اندازهای طبیعی</p> <p>- آلودگی آب رودخانه ها</p> <p>- تخریب منابع</p>	<p>زیست محیطی</p>

۳-۳- ارکان اصلی اقامتگاه بومگردی

اقامتگاه بومگردی، اقامتگاهی برای گردشگران است که دارای چهار رکن شامل: ۱- ساختار بومی خدمات، محصولات و فعالیتهای گردشگری ۲- ساختار محیطی بومگرا ۳- ساختار مالکیت، مدیریت خانوادگی و مشارکت جامع بومی ۴- ساختارهای مناسب زیربنایی گردشگری است که آن را از دیگر مکانهای اقامتی نظیر هتل ها متمایز میکنند. (کوان و همکاران، ۲۰۱۰)

۳-۴- درجه بندی اقامتگاههای بومگردی ایران

بر اساس تقسیم بندی انجام شده از طرف سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، اقامتگاههای بومگردی به سه نوع درجه یک، درجه دو و درجه سه دسته بندی می شوند که مبنای آن مواردی شامل تعداد واحد اقامتی، داشتن فضاهای جنبی نظیر چایخانه و فروشگاه صنایع دستی و غیره، نوع پذیرایی از گردشگران و مهمانان، چگونگی حفاظت از محیط طبیعی، بهره گیری از خدمات ارتباطی نظیر اینترنت، استفاده از انرژی های نو و تجدید پذیر، اجرای گشت طبیعت گردی و موارد دیگر می باشد (وزارت میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۸)

۳-۵- تقسیم بندی و اهداف اقامتگاه بومگردی

اقامتگاههای بومگردی، به طور معمول به عنوان اقامتگاههایی طبقه بندی میشوند که مفهوم بومگردی را دنبال میکنند. (انجمن جهانی بومگردی، ۲۰۱۵) در گذشته، این نوع اقامتگاه ها فقط به صورت کلبه های ساده و در دل جنگل ها ساخته شده بود. اما امروزه با افزایش اهمیت گردشگری و حفظ محیط زیست، این اقامتگاه ها نیز جایگاه ویژه ای پیدا کرده اند و متناسب با اقلیم های گوناگون طبیعی و با توجه به ویژگی های هر محیط طراحی شده اند.

اولین گروه، بوم کلبه نام دارد. این اقامتگاه ها در مناطق بکر طبیعی و نزدیک به پارک های حیاط وحش قرار دارند و با قدیمی ترین و بومی ترین مصالح ساخته شده اند. از آنجا که در بوم کلبه ها، عموماً محلی برای زیست انسان به صورت طبیعی وجود ندارد، این دسته، بالاترین نشان اکولوژها را به خود اختصاص داده اند.

دومین گروه، متعلق به بوم خانه یا اقامتگاه بومی سنتی است که در بافت های روستایی و بافته های تاریخی شهرها قرار دارند. البته اقامتگاه های این گروه، متفاوت از هتل های سنتی است.

گروه سوم، کمپ های عشایری هستند که خاص مناطق عشایر نشین است و با توجه به گستردگی طایفه های عشایری در کشور، هنوز ظرفیت های گردشگری این حوزه ناشناخته مانده است.

گروه چهارم اکوکمپ ها هستند که در آنها، تمامی خدمات و زیرساخت ها، هماهنگ مطابق بر زیست بوم و محیط زیست منطقه میباشد. در حال حاضر دو نمونه از آن در کشور وجود دارد، اکو کمپ متین آباد و اکو کمپ کوهستانی ناند که برای کوهنوردان راه اندازی شده است.

شکل ۲- انواع اقامتگاه بومگردی (منبع: نگارنده، ۱۳۹۹)

یکی از اهداف اصلی اقامتگاه‌های بومگردی، علاوه بر اسکان گردشگران، دستیابی به توسعه پایدار در جوامع محلی از طریق حمایت از کسب و کارهای خانوادگی و آشنایی با فرهنگ محلی از سوی گردشگران است. (شفیعی، ۱۳۹۶) به طور کلی، طبق مطالعه ایلپر (2002)، اهداف اقامتگاه بوم گردی شامل:

- کمترین اثر بر محیط زیست
- بیشترین مزایای اقتصادی برای مردم میزبان
- کمترین اثر بر فرهنگ های بومی و بیشترین احترام برای آن‌ها بیشترین رضایت برای گردشگران است.

۳- روش تحقیق

هر پژوهش علمی نیازمند یک روش تحقیق مناسب با موضوع خود است. اساس یک تحقیق علمی تداوم در مسیر پژوهش است. روش این پژوهش به صورت توصیفی و تحلیلی انجام گرفته است، هدف تحقیق کاربردی و با رویکرد کیفی بوده است. در روش گردی آوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و نشریات مرتبط و سایت‌های معتبر و برداشت های میدانی و عکسبرداری از نمونه های موردی و طبقه بندی و تحلیل آن ها بوده است.

۴- معرفی محدوده مورد مطالعه

استان گیلان در شمال کشور و در کنار سواحل جنوبی دریای خزر قرار گرفته و از خصوصیات بارز آن رطوبت و بارندگی زیاد است. و به طور کلی این استان دارای آب و هوایی معتدل و مرطوب می باشد. از طرفی وجود حصار بلند البرز در جنوب این ناحیه، مانع از خروج رطوبت و بخار ناشی از دریا می گردد. استان گیلان شامل دو قسمت کوهستانی و جلگه ای است. در هر کدام از این دو ناحیه در اجزای تشکیل دهنده معماری تفاوت هایی دیده می شود. رطوبت و بارندگی زیاد عامل اصلی شکل گیری معماری و شهرسازی این ناحیه می باشد.

شکل ۴- نقشه گیلان. منبع: نگارنده

شکل ۳- طبیعت گیلان. منبع: نگارنده

۴-۱- اطلاعات جغرافیایی و اقلیمی شهرستان ماسال

ماسال با مساحت ۴۶۵ کیلومتر مربع در فاصله ۵۰ کیلومتری رشت، بین عرضهای ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۹ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۱۱ دقیقه شرقی قرار گرفته است.

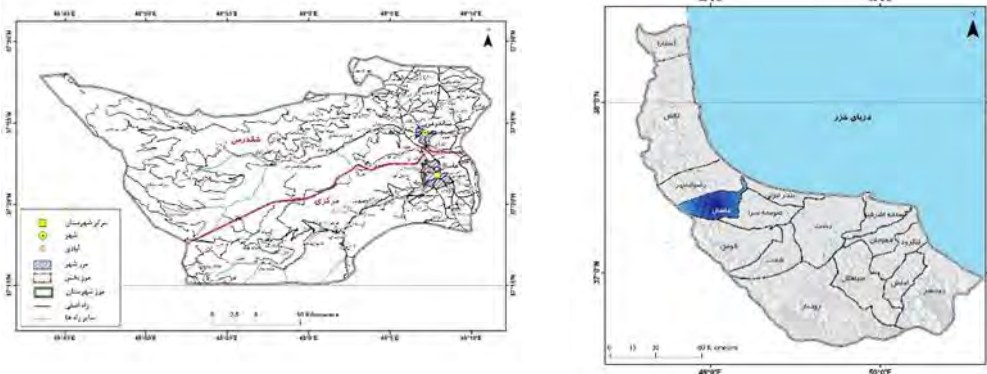
۴-۱-۱- پیشینه

شهر قدیمی در حوالی ماسال وجود دارد که خرابه‌ها و قبرستان وسیع آن هنوز باقی است و آن را "شهرگاه" می‌نامند. قدری دورتر از شهرگاه خرابه‌های دیگری در زیر بوته‌ها و در میان جنگل دیده می‌شود و شاید آثار شهری است که بعد از ویرانی شهرگاه ایجاد شد و به "تواشه" مشهور بوده است. شهر ماسال در قدیم "رودکنار" نامیده می‌شد و هر هفته سه‌شنبه بازار در آن تشکیل می‌گردید. رونق فعالیت کشت برنج و رواج مبادله‌های محلی کالا در این بازار که عملکرد اولیه شهر محسوب می‌شود سبب گسترش آن و تبدیل تدریجی رودکنار به شهر ماسال شده‌است. ماسال در گذشته بخشی از شهرستان تالش بوده است که در سال ۱۳۷۶ به شهرستان ماسال تبدیل شد. این شهرستان دو بخش مرکزی و شاندرمن را دارد که هر دو آن‌ها بهشتی دست نخورده در طبیعت به شمار می‌آیند بخش شاندرمن و مرکزی می‌باشد. از نظر جغرافیایی ماسال از سه ناحیه جلگه ای، کوهپایه ای

و کوهستانی تشکیل یافته و مهم ترین ارتفاعات آن تورشوم، شاه معلم، ریسیند، و رودهای مهم آن ارس نیک، در آن بر و میله سرا است. شهرستان ماسال دارای ۲ بخش، ۲ شهر، ۴ دهستان و ۱۰۸ آبادی است.

۴-۱-۲- جمعیت

طبق آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ جمعیت این شهرستان ۵۲۴۹۶ نفر می باشد.

شکل ۵- نقشه شهرستان ماسال (منبع: استانداری گیلان)

این منطقه یکی از نواحی طبیعی، زیبا و بکر و بی نظیر کشور به شمار می رود که وجود رودخانه، آب و هوای خوش، بیابانات، جاذبه های طبیعی، نواحی سرسبز و طبیعت زیبا جذابیت و زیبایی خاصی دارد. در ناحیه اگر فضاهای گردشگری، اقامتگاه ها، طبیعت گردی، ورزشی و فعالیتهای ویژه ایجاد شود، پتانسیل جذب و توسعه گردشگری داخلی و خارجی را خواهد داشت. دیگر مناطق طبیعی و جاذبه های گردشگری و تاریخی ماسال نیز شامل منطقه جنگلی طاسکوه و آری دول، بیلاق شالماء، چسلی، بیلگاه دون، اسپه دشت، دشت ویرگاه، خندیله پشت، مارچونه، رشته پشت و شنه راه، واشیار، صی فی، نم نمه پشت، خشکه دریا، تالارگاه ملومه بند، آبشار تولی نسا، محل شهادت میرزا کوچک خان جنگلی، مناطق باستانی درخانه، گیله سرا، وردم، مناطق بیلاقی تاریخی سنگ بست، دره خون، خندیله پشت است.

جدول ۳- آشنایی با جاذبه های گردشگری شهرستان ماسال. (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹)

قلعه کول در روستای قلعه کول (روستای تاس کوه) قرار دارد و روی تپه ای طبیعی با ارتفاع ۳۰ تا ۳۵ متر از سطح زمین واقع شده است. با قدمتی که به سده های دوم و سوم هجری قمری باز می گردد، از این قلعه امروزه تنها بقایایی به جا مانده است. این اثر در تاریخ ۹ بهمن ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۰۰۷ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید.	
منطقه باستانی اسبه ریسه در نزدیکی روستای اسبه ریسه قرار دارد و قدمت آن به هزاره پیش از میلاد بازمی گردد. در این منطقه فضاهای معماری با اتاق های مسکونی و بقایای دیوارهای دفاعی شناسایی شده اند. همچنین تنها گورستان منطقه گیلان با استودان هایی افقی و طاق باز در این محوطه قرار دارد. این اثر در تاریخ ۷ اسفند ۱۳۸۶، با شماره ثبت ۲۱۵۳۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید.	
روستای بیلاقی «اولسبلنگا» یا «اولسبلانگاه» در ۲۵ کیلومتری جنوب ماسال و در ارتفاع ۱۸۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد.	
غار آویشو از جاذبه های طبیعی ماسال است که در ۴۰ کیلومتری جنوب غربی شاندرمن و در منطقه ای به همین نام قرار دارد. در ماسال بیش از ۱۷ غار بزرگ و کوچک وجود دارد که بزرگ ترین آن ها آویشو نام دارد که در ارتفاع ۱۳۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. این غار در سال ۱۳۸۹ با شماره ی ثبتی ۹۰ در فهرست میراث طبیعی ملی کشور به ثبت رسید.	

¹ Olasbelanga

<p>آبشار رامینه یکی از مناطق جذاب ماسال است این آبشار در دل جنگل و با ارتفاع ۶۲۹ متر از سطح دریا واقع شده است. ارتفاع این آبشار به ۱۰ متر می‌رسد و از آبشارهای پرآب محسوب می‌شود.</p>	
<p>بیلاقی سوته چاله حدود ۲۵ کیلومتری ارتفاعات ماسال و در دل کوه‌های سبزپوش و مه‌آلود قرار گرفته است. این منطقه یکی از زیباترین بیلاقات ماسال به شمار می‌رود و در جنوب این شهر واقع شده است. علاوه بر چشم‌اندازهای زیبای طبیعی، وجود خانه‌های چوبی بر جذابیت آن افزوده‌اند.</p>	
<p>منطقه بیلاقی دشت آلهزه با طبیعی سرسبز به‌عنوان یکی از جاهای دیدنی ماسال به شمار می‌آید و اطراف آن را کوه‌های زیبا و سرسبز احاطه کرده‌اند. در مقابل این دشت زیبا بنای تاریخی امامزاده ابراهیم النزه واقع شده است و درخت تنومند ۲۰۰ ساله که قدمت بالای این منطقه را نشان می‌دهد.</p>	
<p>بام سبز ماسال در فاصله یک کیلومتری از شهر ماسال قرار دارد و از آن می‌توان چشم‌اندازی فوق‌العاده را به نظاره نشست</p>	
<p>پارک جنگلی ریزه مندان در ماسال واقع شده است این پارک جنگلی گستره‌ای برابر با ۲۰۰ هکتار دارد و همچنین دارای تمام امکانات رفاهی و تفریحی نیز هست.</p>	

۲-۴- ویژگی های معماری بومی گیلان

معماری بومی هر منطقه گنجینه ای ارزشمند برای آن منطقه محسوب می‌شود که عدم توجه به آن سبب از دست رفتن فرصت های اقتصادی و اجتماعی است جذب گردشگر از جمله امکاناتی است که توجه به معماری بومی در پی خود دارد که در نهایت منجر به پایداری اقتصادی شهرها و روستاها و توسعه آن‌ها میگردد. در این تحقیق به بررسی نقش اقامتگاه‌های بومگردی در جذب گردشگر در گیلان میپردازیم. بنابر تعریفی که پاول الیور از معماری بومی دارد، معماری بومی، آنگونه از معماری است که از درون جوامع رشد میکند و طی زمان، خود را با شرایط اجتماعی و اقلیمی و فناوری سازگار میسازد و تکامل مییابد و با ارزشها، اقتصاد و شیوه های زندگی فرهنگ هایی که مولد آن‌ها هستند سازگار میباشند و یا به طور خلاصه معماری بومی، معماری مردم و معماری توسط مردم و نه برای مردم است. در این تعریف یکی از شاخصه های معماری بومی که مشارکت مردم در ساخت این گونه از معماری، قابل ملاحظه است و همچنین توجه به ارزش ها و همسازی آن با ویژگی طبیعت است. راپاپورت نیز این گونه معماری بومی را چنین تعریف میکند: این نوع مسکن بومی تجلی آنی ارزش های در حال تغییر و نیز تصویر خانه و جهان بینی و شیوه زندگی است و حاصل مجموعه ای از موقعیتها است و یا از دید وی معماری بومی، به جای تسلط بر طبیعت سعی در ایجاد تعادل با آن را دارد و این عامل را عامل برتری آن بر معماری های صاحب سبک در زمینه آنچه که به بررسی روابط میان محیط ساخته شده انسان و طبیعت میگردد، میداند. در تمام ساختمان های این منطقه بدون استثنا از کوران و تهویه طبیعی استفاده می‌شود. به طور کلی:

- پلان ها گسترده و باز و فرم کالبدی آن‌ها بیشتر شکل های هندسی طویل و کشیده است.
- ایجاد پیلوت در زیرساختمان به دلیل رطوبت زیاد در این منطقه
- ایجاد فضای باز در تمامی اطراف ساختمان
- ایجاد کوران در ساختمان با یک لایه کردن بنا و بالطبع خطی شدن فرم پلان
- ایجاد پوشش گیاهی بیشتر و استفاده از ایوان در سمت غرب بنا به دلیل وجود بادهای مزاحم از این سمت
- بهترین جهت برای استقرار ساختمان جهت های 35 درجه غربی تا ۱۱ درجه شرقی می باشد.
- استفاده از فضاهای نیمه باز جهت برقراری جریان هوا و محافظت از بارش باران و تابش آفتاب

- در این اقلیم باید پنجره های رو به جنوب و جنوب شرقی دارای سایبان افقی، پنجره های جبهه های شمالی دارای سایبان قائم کنار پنجره و پنجره های رو به شرق، غرب و جهات نزدیک به آن دارای سایبان افقی و قائم مقابل پنجره باشند.
- به دلیل رطوبت زیاد منطقه، فضاها باید دارای سقف بلند باشند تا ضمن فراهم نمودن حجم بیشتری از هوا، از افزایش دما و رطوبت فضای بسته جلوگیری به عمل آید.
- استفاده از بام های شیبدار یکی از معمول ترین راه های هدایت باران به سطح زمین و جلوگیری از خطرات ناشی از نفوذ آب به ساختمان در این اقلیم محسوب می شود.

جدول ۴- بررسی معماری بومی گیلان (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹)

<p>- ساختمان های این مناطق به دلیل رطوبت زیاد هوا و خاک معمولاً منفرد است و امکان برقراری جریان هوا در اطراف آن وجود دارد.</p> <p>- به دلیل رطوبت زیاد خاک، ساختمانها به طور معمول روی سکو یا پیلوت قرار دارند و فاقد زیر زمین هستند.</p>	
<p>- اطراف ساختمان با حیاط ها و فضاهای باز احاطه شده است و در بدنه ساختمان بازشوهای متعدد در جبهه های رو به باد و پشت به باد وجود دارد. در برخی از مناطق این اقلیم ساختمانها دو طبقه است که طبقه دوم به دلیل بهره مندی بهتر از کوران هوا، بیشتر در تابستان مورد استفاده قرار میگیرد. (طاهباز ۸۷) سقف ها شیبدار بامهای چهار شیبیه با شیب تند است تا آب باران در اسرع وقت تخلیه شود.</p>	
<p>- ایوان های مسقف که گاه سطح وسیعی را در بر می گیرند، نقش مهمی در استفاده از فضای نیمه باز به ویژه هنگام بارندگی دارند.</p> <p>- از طرف دیگر به دلیل شرایط مساعد اقلیم در بیشتر مواقع سال، بخش عمده ای از زندگی در ایوان ها سپری می شود.</p>	
<p>- به منظور جلوگیری از فرسایش نمای ساختمان در مقابل بادهای توام با باران، سقف شیبدار ساختمان از دیوارها جلو آمده و چون چتری آن را محافظت می کند. در برخی از بناها، این جلو آمدگی به شکل غلام گردشی در پیرامون بنا مورد استفاده قرار میگیرد. چوب، خشت و آجر از مصالح اصلی به کار رفته در دیوارها و لته چوبی، سفال، حلب یا گالی از مصالح به کار رفته در سقف های شیبدار هستند که با رطوبت بالای این مناطق سازگاری خوبی دارند. (طاهباز ۸۷)</p>	

بررسی ساختمان های با ارزش قدیمی گیلان که دارای هویت معماری گیلان می باشد:

- خانه سمیعی ها: خانه فرهنگ گیلان که متعلق به مخم السلطنه (اسماعیل رحمت سمیعی) مربوط به دوره قاجار است و در رشت، محله ساغری سازان، کوچه شهید بیانی، پلاک ۲۴ واقع شده و این اثر در تاریخ ۱۱ مهر ۱۳۸۳ با شماره ثبت ۱۱۱۴۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.
- خانه تقی خان صوفی یکی از آثار ملی ثبت شده ایران در املش است که قدمت آن مربوط به پهلوی اول می باشد و در تاریخ ۱۳۸۲/۰۸/۰۲ به شماره ثبت ۱۰۵۸۴ در مجموعه آثار تاریخی ایران ثبت شده است. نشانی این اثر ملی ثبت شده شهرستان املش، بخش رانکوه، دهستان سما، مرکز روستای امام می باشد.

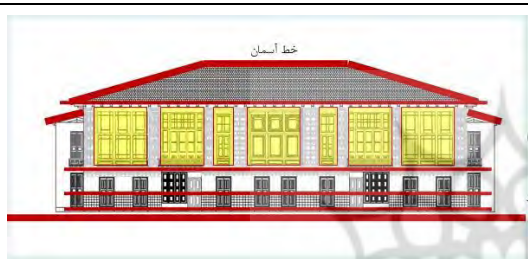
جدول ۵- خانه سمیعی رشت (منبع: نگارنده، ۱۳۹۹)

در پلانهای مجموعه تعادل و تقارن دیده می‌شود و همچنین استفاده از خطوط مستقیم، سازماندهی شبکه ای و طراحی چند لایه از دیگر نکات مورد توجه بوده است.

جدول ۶- خانه صوفی در املش (منبع: نگارنده، ۱۳۹۹)

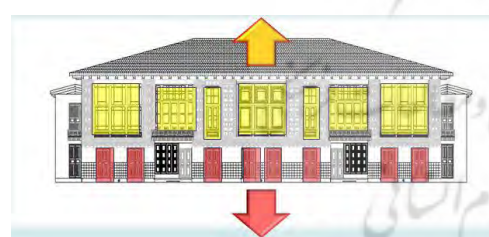
سازماندهی پلانها به صورت شبکه ای است و به صورت چند لایه طراحی شده که با سطوح موازی به هم راه دارند. فرم بنا چه در پلان و چه در حجم مربع و مکعب است. شکلی ایستا و خنثی است و مفهوم تعادل و ایستایی را القا می کند.

استفاده از فرمهای چهارگوش در معماری ایرانی به دلیل استفاده از چوب در طاق، قرینگی ساختمان، خط آسمان و خط زمین احساس سنگینی و استحکام را القا می کند. این حس در طبقه دوم با توجه به باز شوهای بیشتر، کمتر است.

تکرار پنجره ها در نما
تکرار کله شیری ها در دامنه سقف
استفاده از یک الگو در طراحی نرده ها و پنجره ها
ترکیب بندی عمودی عناصر همچون ستونها و در ها و پنجره ها

بازشوها در طبقه اول شفاف نیستند و نورگیری با واسطه از این بازشوها صورت میگیرد.
وجود موارد بر نمی شود، این دیده اول طبقه در دوم طبقه نمای تنوع میکند. تاکید تر خصوصی فضاهای

ایجاد تنوع بصری در نما:
استفاده از عناصری چون ایوان، نهاز و نخیر در نما.
بازشوها در غالب در، پنجره و ایوان دیده می شود.
کاهش جسیم بودن حجم از طریق کم و اضافه کردن از نما.
نسبت سطح باز شو ها به سطح نما به ترتیب در نمای جنوبی، شمالی، شرق و غرب بیشتر است.
استفاده از انواع باز شو در نما (ایوان، پنجره، در) ... مانع از یکنواختی در نما می شود.
با توجه به تنوع در اجزا، کل مجموعه یکپارچه و متناسب است.

جدول ۷-آشنایی با اقامتگاه‌های بومگردی در گیلان (منبع: نگارندگان ۱۳۹۹)

<p>اقامتگاه بوم گردی تالارخانه خمام در روستای مرزدشت منطقه خمام قرار دارد. این اقامتگاه در سال ۱۳۹۴ به سبکی گیلکی افتتاح شد. مهمانان می‌توانند در این مکان انواع فعالیت‌هایی چون میوه‌چینی، حصیربافی و غذا دادن به حیوانات را تجربه کنند.</p>	
<p>اقامتگاه بوم گردی خانوم بزرگ در شهر فومن قرار دارد. این اقامتگاه دارای ۲ طبقه و ۴ اتاق است که تمامی اتاق‌ها به‌صورت سنتی طراحی شده‌اند و دارای سرویس کف خواب هستند. اقامتگاه خانوم بزرگ در مجموع دارای ۲۵ نفر ظرفیت است</p>	
<p>اقامتگاه بوم گردی گیل خانه کوچصفهان، این اقامتگاه در روستای گیلوا دشتان رشت قرار دارد و دارای ۱۲۰۰ متر مساحت است. خانه اقامتگاه درون باغی قرار گرفته تا مهمانان علاوه بر تجربه گذراندن زندگی در یک محیط روستایی، از فضای زیبای باغ و آرامش حاکم بر آن نیز بهره ببرند.</p>	
<p>اقامتگاه بوم گردی بام رودبار در روستای بیبلاقی دارستان شهرستان رودبار واقع شده است، این اقامتگاه در نزدیکی یک دریاچه و کوه‌های سرسبز واقع شده است و از این نظر منظره‌ای دلنشین را برای ساکنان اقامتگاه به وجود می‌آورد.</p>	
<p>اقامتگاه داروک در شهرستان ماسال واقع شده و دارای ۲ طبقه و ۴ واحد است. در طبقه بالا ۳ واحد ۱۸ متری و در طبقه پایین ۱ واحد ۱۸ متری وجود دارد که هر کدام از این واحدها دارای تراس بزرگ هستند.</p>	
<p>اقامتگاه بوم گردی تکرم در ۲۰ کیلومتری شهر رشت در روستای خمام واقع شده است. اقامتگاه تکرم دارای ۲ طبقه و ۵ اتاق است و در مجموع ۴۰ نفر ظرفیت دارد. مهمانان اقامتگاه می‌توانند انواع فعالیت‌های بومی مانند پخت شیرینی، سفالگری و چیدن و دم کردن چای را انجام دهند</p>	
<p>اقامتگاه بومگردی احمد رضوانشهر یکی از معروف‌ترین اقامتگاه‌های بوم گردی گیلان است که در شهرستان رضوانشهر و روستای ارده واقع شده است. اقامتگاه با مصالح چوبی ساخته شده و دارای ۸ سوئیت و ظرفیت ۵۰ نفری است. تمامی سوئیت‌های این مجموعه ۳۰ متری بوده و ظرفیت ۶ تا ۸ نفر دارد</p>	
<p>اقامتگاه خوش نشین رودبار از معروف‌ترین اقامتگاه‌های بوم گردی گیلان است ساختمان این اقامتگاه دارای ۶۰ سال قدمت است. اقامتگاه خوش نشین رودبار در نزدیکی رودخانه فرارود، جنگل هیرکانی و آبشار آلبن قرار دارد و گردشگران می‌توانند پیاده خود را به این مکان‌ها برسانند.</p>	

۵- موانع و مشکلات موجود اقامتگاه در شهرستان ماسال

در سال‌های اخیر گردشگری در نواحی روستایی رشد زیادی پیدا کرده است. همزمان توجه به اصالت‌های روستایی با توجه به کم‌رنگ شدن آن در زندگی شهری، نیز افزایش یافته و به تبع آن اثرات مثبت و منفی گردشگری نمایان تر شده است. در جهت افزایش اثرات مثبت و کاهش اثرات منفی توجه به بومگردی می‌تواند راه‌گشا باشد. در این بین اقامتگاه‌های بومگردی با توجه به وسعت دامنه فعالیت‌هایی که می‌توانند ارائه دهند و همچنین امکان مشارکت بالایی را توسط روستایی فراهم می‌آورد، مورد توجه خاص قرار گرفته است. این اقامتگاه‌ها باید توجه به حفظ محیط زیست داشته باشند، توسط مردم محلی احداث و اداره شوند و به اقتصاد محلی کمک نمایند. با توجه به مزیت‌های مورد اشاره و وضعیت مناسب ماسال در جذب گردشگر و جاذبه‌های فوق‌العاده، تأسیس و توسعه اقامتگاه‌های بومگردی در سال‌های اخیر همواره مورد تأکید مسئولین بوده است. از این رو این به دنبال موانع تأسیس و توسعه اقامتگاه‌های بومگردی در شهرستان ماسال خواهیم پرداخت و بر این اساس با استفاده از نظرات گروه‌های درگیر در این مسئله، نسبت به شناسایی شش مقوله هسته‌ای شامل کاربری اراضی، بازاریابی، مشکلات اداری، جاذبه‌ها، کمبود آموزش و امکانات و مدیریت و برنامه‌ریزی به‌عنوان مانع اقدام شد. یکی از مشکلات عمده شکل‌گیری اقامتگاه‌های بومگردی در این شهرستان تغییر کاربری اراضی در محدوده و خارج از محدوده روستاها است که در سال‌های اخیر با توجه به گسترش خانه‌های دوم گردشگری افزایش بسیار زیادی پیدا کرده است. این موضوع سبب افزایش قیمت زمین از یکسو و کمبود زمین از سوی دیگر شده است که باعث شده عملاً امکان تأسیس اقامتگاه‌های بومگردی روستایی فراهم نباشد و در موارد بسیاری مانند منطقه آزاد انزلی با توجه به افزایش بسیار زیاد قیمت زمین، به صرفه نیز نباشد. از سوی دیگر روند اداری تأسیس اقامتگاه‌ها نیز بسیار طولانی است که از مرحله معرفی دهیار تا موافقت اصولی موانع بسیار وجود دارد. برخی از این موانع مانند سخت‌گیری بانک‌ها برای اعطای تسهیلات و یا اخذ مجوز از نهادهای مربوطه مانند منابع طبیعی یا مجوزهای بنیاد مسکن انقلاب اسلامی همواره مورد گلابه روستاییان است. بسیاری از روستاییان که علاقه مند به سرمایه‌گذاری بوده و یا حتی اقدام به این کار نموده‌اند، فاقد آموزش و یا آگاهی کامل در زمینه اقامتگاه‌های بومگردی هستند که باعث شده است پس از مدتی انگیزه و امید خود را از دست بدهند. این عدم آموزش حتی در بین مدیران میانی استان مانند بخشداران نیز وجود دارد. در این زمینه نبود بازاریابی و تبلیغات مناسب از سوی نهادهای دولتی و صداوسیما را نیز می‌توان اضافه نمود که سبب عدم شناخته شدن اقامتگاه‌ها و جاذبه‌های بومگردی به گردشگران شده است. تمامی این موارد در مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح مدیران ریشه دارد. به‌عنوان نمونه طرح جامعی برای احداث برنامه‌ریزی شده اقامتگاه‌های بومگردی در این شهرستان وجود ندارد و یا ارزیابی از روند گذشته انجام نشده است. به نظر میرسد صرف اعطای وام و تسهیلات بانکی نمی‌تواند سبب توسعه اقامتگاه‌های بومگردی شود و میبایست به تمامی جنبه‌ها و عوامل مؤثر در این روند، توجه نمود.

۶- راهکارها و پیشنهادات

- تشویق مردم برای مرمت و بازسازی خانه‌های موجود در منطقه به جای تخریب آن‌ها.
- تشویق کشاورزان به ادامه کشاورزی در کنار راه‌اندازی اقامتگاه‌های بومگردی برای اجاره به گردشگران.
- بهبود صنایع دستی و ایجاد فروشگاه‌ها و نمایشگاه‌های صنایع دستی.
- حمایت مالی از برنامه‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در اقامتگاه‌های بومگردی.

نتیجه‌گیری

معماری بومی هر منطقه گنجینه‌ای ارزشمند برای آن منطقه محسوب می‌شود که عدم توجه به آن سبب از دست رفتن فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی است. جذب گردشگر از جمله مسائلی به شمار می‌رود که توجه به معماری بومی از ملزومات آن می‌باشد که در نهایت منجر به پایداری اقتصادی و توسعه آن منطقه می‌انجامد. از این رو معماری بومی به‌عنوان پاسخی پایدار به بستر خود می‌تواند فرصت مناسبی برای جذب گردشگران باشد. اقامتگاه‌های گردشگری و توریستی امروزه نقش مهمی در توسعه و جذب گردشگری ایفا می‌کند. این نقش، ابعاد گسترده اقتصادی، اجتماعی، تفریحی و اکوتوریستی دارد. گردشگران خواهان اقامت در محیط‌های طبیعی، باز، ارزان و با تسهیلات مناسب هستند و شهرستان ماسال از طرفی به دلیل تردد زیاد مسافران و توریست‌ها از این مسیر به مقصد شهرهای دیگر و همچنین بدلیل طبیعت بکر و زیبا و آب و هوای مطبوع و وجود کوه و جاذبه‌های فوق‌العاده در این مسیر ضرورت ایجاد مراکز تفریحی و توریستی در طول مسیر را می‌طلبد. گردشگری فرصت‌های بسیاری را برای کسب و کارهای کوچک خانوادگی ایجاد می‌کند که بیشتر آن‌ها، روابط مستقیم و متقابل میزبان و مهمان را در خانه و املاک خانواده گردشگر پذیر در بردارند. این حضور و مشارکت از سوی خانواده، برای تجربه و رضایت گردشگر و همچنین برای توسعه پایدار

مقصد و جامعه محلی، امری بسیار حیاتی است. یکی از کسب و کارهای کوچک گردشگری که در چند سال گذشته در ایران به شدت در حال توسعه است، ایجاد و توسعه اقامتگاه های بومگردی در سه گونه اکولوژی، اکوکمپ و اکوهتل است. هدف اصلی ایجاد و توسعه این نوع از اقامتگاهها که دارای هویت و ساختاری بومی هستند، رسیدن به توسعه پایدار است. اقامتگاه های بومگردی اشتغال زایی میکنند و توسعه پایدار را برای منطقه مورد مطالعه از نظر اقتصادی، اجتماعی و محیطی ارتقا میبخشند. همچنین ایجاد شغل های مرتبط با اقامتگاه های بومگردی و توریسم توانسته است زمینه جلوگیری از مهاجرت مردم روستا به شهرهای بزرگ را فراهم سازد. همچنین این اقامتگاه ها از طریق سازگاری با محیط طبیعی و جوامع محلی و اقتصاد توانسته اند پایدار بمانند و با جایگزین کردن هتل های معمولی به تعداد بیشتری از اقامتگاه های بومگردی تأثیر کلی صنعت گردشگری را کاهش دهند و از این طریق به توسعه پایدار گردشگری نایل شوند.

منابع

۱. اثنی عشری، مهدی (۱۳۹۱) طراحی مجتمع تفریحی توریستی با رویکردی معماری گیلان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان.
۲. اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان، معاونت میراث فرهنگی مطالعات موزه مردم شناسی، تاریخ و تمدن ماسال، (۱۳۹۵).
۳. استانداری استان گیلان، ۱۳۷۷، طرح جامع جهانگردی.
۴. اصلاح عربانی، ابراهیم ۱۳۷۴ «کتاب گیلان» انتشارات گروه پژوهشگران ایران.
۵. بروج، اشکان (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی اقامتگاه های بوم گردی مناطق بیابانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی محمودضیایی، دانشگاه علامه طباطبایی، گروه گردشگری، تهران.
۶. بروجنی، حمید زرغام (۱۳۸۹)، برنامه ریزی توسعه جهانگردی، چاپ اول، تهران، نشر مهکامه
۷. پاپلی یزدی، محمد حسین. سقایی، مهدی (۱۳۸۵): گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران
۸. جمال زاده فلاح، فریدون (۱۳۸۲). اکوتوریسم راهکار اکولوژیک، نشریه اطلاعات، شماره ۱۰
۹. درام، ا. و مور، ا. (۱۳۸۷). توسعه بوم گردی (راهنمای مدیران و برنامه ریزان حفظ محیط زیست). زنجان: دانش زنجان.
۱۰. ربانی، راضیه (۱۳۹۷) بررسی پتانسیل های اقامتگاه های بومگردی در توسعه گردشگری نسل سوم، مورد پژوهش: اقامتگاه های بومگردی استان اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه موزه و گردشگری دانشکده، دانشگاه هنر اصفهان
۱۱. رنجبر، (۱۳۸۸)، (توانگر، ۱۳۹۶). فرهنگستان لغت، سازمان میراث فرهنگی کشور
۱۲. رهبر، یعقوب (۱۳۹۲). اکوتوریسم و نقش آن در توسعه پایدار مناطق روستایی، اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعتگردی و جغرافیا، همدان، صفحات ۱۸ - ۱
۱۳. رهنمایی، محمد تقی، ۱۳۷۶، طرح جامع گردشگری استان گیلان، استانداری گیلان
۱۴. زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۵): مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، تهران
۱۵. سازمان میراث فرهنگی و گردشگری (۱۳۹۳) مشخصات و ضوابط ساخت، بهره برداری و درج بندی اقامتگاه های بومگردی کشور.
۱۶. شفیع، زاهد ۱۳۹۷. طرح جامع گردشگری شهر باغ بهادران با تاکید بر بازآفرینی محوط تاریخی چهار برج و محور منتهی به آن، شهرداری باغ بهادران و دانشگاه هنر اصفهان.
۱۷. طاهباز، جلیلیان، ش. "شاخصه های همسازی با اقلیم در مسکن روستایی استان گیلان"، مسکن و محیط روستا، ۱۳۹۰.
۱۸. عنایستانی، علی اکبر و جوانشیری، مهدی (۱۳۹۳) برنامه ریزی کالبدی سکونتگاه های روستایی در ایران، انتشارات جهانی، بجنورد.
۱۹. فیض بخش، هوشنگ، صنعت جهانگردی در ایران و جهان، مرکز عالی خدمات جهانگردی و اطلاعات
۲۰. کتاب گیلان - جلد پنجم - صفحات ۱۸۷۳ و ۱۸۸۰ و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان
۲۱. کوان (۲۰۱۰)، بندرآباد، علیرضا. (۱۳۹۰) شهر زیست پذیر از مبانی تا معنا. تهران: انتشارات آذرخش، چاپ اول. گردشگری، ساده، شماره ۳۲، صفحات ۸۷ - ۶۷
۲۲. موسایی، میثم (۱۳۹۰)، مبانی اقتصاد توریسم، چاپ اول، تهران، نشر مهکامه
۲۳. منوری، الناز، مقاله راهبردهایی برای افزایش تعامل مجموعه اقامتی اکوتوریسم با طبیعت، همایش ملی معماری و شهرسازی، تیر ۱۳۸۹، دوره ششم، شماره ۴
۲۴. نشریه داخلی تخصصی بومگردی و گردشگری مجموعه اقامتگاه بومگردی خونه نقلی کاشان (۱۳۹۶) شماره اول.
۲۵. نقره کار، عبدالحمید (۱۳۸۹)، مبانی نظری معماری، نشر دانشگاه پیام نور، تهران
۲۶. نکوتی صدری، بهرام (۱۳۸۸)، مبانی زمین گردشگری: با تأکید بر ایران، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، تهران.

۲۷. هانی، نقش گردشگری در فرایند همگرایی فرهنگی کشورهای اسلامی، چهارمین کنگره بین المللی جغرافیدانان جهان اسلام
۲۸. وثوقی، لیلا، شمسی ماربینی، نرگس (۱۳۹۵). ارزیابی عوامل مؤثر بر موفقیت اقامتگاه‌های سبز، فصل نامه مطالعات مدیریت
۲۹. ویینا، فصل نامه اقتصاد مالی، بررسی رابطه بین گردشگری، رشد اقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۵)
30. H.Zeppel.Indigenous Ecotourism(2006): Cook university,Carns,Australia.-30
31. Weaver, D. (2001). The Encyclopedia of Ecotourism, School of Tourism and Hotel-31 Management, Griffith University, Australia.
32. Drumm, A., Moore, A. (2002). Ecotourism Development – A Manual for Conservation-32 Planners and Managers, An Introduction to Ecotourism Planning, Second Edition.
33. Merg.M.2001.defining ecotourism-33
34. Branson, M. (2017). The horizons of rural touring: re-imagining the rural tour. PhD thesis,-33 University of Nottingham.
35. The International Ecotourism Society. (1991). TIES Global Ecotourism Fact Sheet-34 www.ecotourism.org.
36. Quivy, R., & Van Campenhoudt, L. (1998). Manual de investigação em ciências sociais.-35
37. Auesriwong, A., Nilnoppakun, A., & Parawech, W. (2015). Integrative
38. Auesriwong, A., Nilnoppakun, A., & Parawech, W. (2015). Integrative Participatory Community-based Ecotourism at Sangkhom District, Nong Khai Province, Thailand. Procedia Economics and Finance, 23, 778-782.
39. Rocharungsat, Pimrawee (2005), Community-based tourism:perspectives and future, possibilities.Phd thesis, James Cook University.
40. Theobald William, F. (2004). Global Tourism, Elsevier.
41. Bith, B. (2011). Community-based ecotourism and empowerment of indigenous people: the case of Yeak Laom community development, Cambodia, p.p 42- 52.
42. Murphv, P.E. & Murphv, A.E. (2004). Strategic management for tourism communities: Bridging the gaps. Clevedon, Aspects of Tourism Series Channel view Publications.
43. Sharpely, R & Telfer, D. (2012). Tourism and development in the developing world, translated by hamid zargham borojeni,Zahra nekoī, nilofar abbaspur and moslem shojai, mahkameh press (in persian).
44. Li, Y. (2004). Exploring community tourism in China: the case of Nanshan tourism zone, Journal of Sustainable Tourism, 12(3) 175-193.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی